

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

25. In genere Iudiciali, eiusdem Authoris præclarissima oratio pro
Antiochenis, de statuis, ad Theodosium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

qui tibi tanta in libertate viuere concedat: quum & neminem esse putem, cui nominis istius existimatio æquè, ac mihi vna chara esse possit.

In genere vero iudiciali, eiusdem auctoris præclarissima oratio pro Antiochenis de statuis ad Theodosium.

C A P V T X X V.

Ω βασιλιῦ, ἡ σὺν ἐρηθείᾳ τῆς πόλεως ἡμετέρας, &c.

extremam sustinent ignominiam; Atque dum malorum magnitudinem cogitant, & in quantum contumeliæ deuenierint, nec respirare quidem possunt, siquidem omnes vbique terrarum populos sibi fecerunt accusatores. Sed si velis, ô Rex, est vulnere medicina, & tantis malis remedium. Sæpius & in priuatis hominibus hoc factum est, magnæ, & graues offensiones, eximie charitatis materia fuerunt: sic & in natura nostra euenit.

Charitas mater sue. runt offensiones. Dei misericordia.

Cum enim hominem Deus condidit, & in paradysum induxit, præclarissimis honoribus cumulatam, tantam Diabolus prosperitatem non ferens, inuidit: & illum à sua expulit dignitate. Sed Deus non tantum ipsum non deferuit, verum & pro istis voluptuarijs hortis cœlum nobis aperuit, vt hoc ipso propriam testaretur benignitatem; & Dæmonis inuidiam nostra felicitate puniret. Tu Rex Deum imitare, omnia mouerunt Dæmones, vt omnium tibi gratissimam ciuitatem à beneuolentia tua seungerent: hoc verò cum certò teneas, poenam quamuis quidem exigas, priori autem amicitia ne nos extrudas. Sed etsi præter opinionem aliquid nunc dicere fas est, etiam nunc inter dilectarum primas ipsam scribe, si modo Dæmonum odium insaturabile vis vlcisci. Si nempe destruas, & subruas, & deleas, quæ prius illis voluerunt, hæc efficies: si verò iracundiam temperaris, & pristini amoris non obscuram significationem dederis: lethalem ipsis plagam intuleris, & vltimam ab ipsis vltionem exegeris, demonstrabis quippe, quod non tantum nihil amplius ipsis expeditum est per insidias, verum & cuncta ipsis contraria, quàm volebant, acciderunt. Equum autem fuerit, vt hæc facias, & ciuitatis miserearis, cui propter amicitiam tuam Dæmones inuiderunt. Nisi enim ipsam tam vehementer amasses, nec illi tanta insectati fuissent inuidia. Itaque etsi mirandum est, quod dicitur, est tamen verum, quod propter te, & amicitiam tuam hæc passa est. Quot incendijs, quanta subuersione sunt hæc verba acerbiora, quæ antea dixisti? Nunc te contumelia affectum queris, & pertulisse, quæ nullus vnquam superiorum Regum. Sed si velis, ô humanissime, & sapientissime Imperator, diadema isto clariorem, & maiorem tibi coronam hæc afferet contumelia. Hoc nempe diadema est, & tuæ virtutis insigne, & eius qui dedit, liberalitatis indicium: sed corona ex hac huma-

Zzz nitate

Chrysof. humil. 20. ad P. Antioch. Accusatio proprie.

Abes quidem, ô Rex consistentes reos, nec enim negare possumus amoris tui erga hanc nostram ciuitatem prolixam significationem. Quamobrem grauer lugeamus, quod vbi tantoperè dilectæ sic furiosi dæmones inuiderint, vt à quo nobis pericunda quæque, & maxime honorifica cecidissent, in eum pessima sceleris nota videremur ingrati. Tu siue diruas, siue incendas, siue occidas, siue quodcumque aliud facias, nondum dignas de nobis poenas exegeris, nos innumertis mortibus suppliciorum anteuertimus lenitatem. Quid enim luctuosus esse possit, quam cum Regem, & tam beneficium Regem nostris exulceratum iniurijs habeamus, coram eo tamen sisti cogamur, vt hoc gentes audiant, & Sol videat, & nos mundus vniversus ingrati animi, scelerisque condemnet.

Vastare.

Si Barbari ciuitatem nostram incurstantes, moenia diruissent, incendissent domos, & abductis captiuis patriæ solam reliquissent vastitatem, minus erat luctuosum. Quotum? quoniam te viuo, & spirante, cum tanta tui amoris in nos propensione, spes erat illa cuncta, licet grauia solutum iri, & nos iterum ad priorem dignitatis speciem redituros, illustrioremque; recepturos libertatem: nunc autem restincta beneuolentia tua, & amoris vinculo tam sordè violato, quod omni muro nobis erat tutius, ad quem iam confugiemus? quo poterimus aliò respicere, tam leni domino, tam facili Patre iustis de causis irato. Itaque videntur quidem graua patrasse, sed passi sunt omnium grauissima, qui nullum mortalium audeant respicere, nec ipsum spectare solem liberis valent oculis, sed grauissimè dolore suffusi vitam notati, & latebris committuntur. Itaque libertate sublata nunc sunt omnibus captiuis deteriores, &

nitate contexta, tuum solius erit, & sapientia-
tue meritum: nec te tantum omnes admira-
buntur propter fulgorem gemmarum, quan-
tum propter tui victoriam.

Deiecerunt statuas tuas? sed illis illustri-
ores restituere tibi licet. Si enim iniurie autho-
ribus crimina remiseras, & nul'am ipsi infli-
xeris poenam, non aream in foro tibi statuam
erigent, nec auream, nec lapillis coagmenta-
tam: sed omni materia pretiosiori amictu ve-
stitam, humanitate scilicet, & misericordiar-
talem in mente quisque sua te erigent, & tot
habebis statuas, quot sunt, & erunt homines
in orbe terrarum.

Non enim nos tantum, verum & post nos
futuri, & post illos omnes hæc audient, & tan-
quam ipsi bene fuerint habiti, sic te admira-
buntur, & diligunt.

Quod verò hæc non assentationis gratia,
sed veritatis dico, antiquam tibi, & commemo-
rabilem referam historiam, ut discas, quod
non tantum exercitus, & arma, & pecunia, &
popularium multitudo, & alia huiusmodi
splendidos facere. Reges consuevere, quantum
animi disciplina, & mansuetudo: Fertur bea-
tus Constantinus effigie sua quandoque lapi-
data, multis ipsum instigantibus, ad suppli-
cium de authoribus contumeliae suum mendum,
& dicentibus, quod omnem ipsius faciem saxis
conuulserint, manu faciem palpans, & le-
niter ridens dixisse, Ego verò nusquam vulnus
in fronte factum video, sed sanum quidem ca-
put, sana verò & facies tota. Illi verò reueriti,
& verecundia suffusi, ab hoc iniquo desite-
re consilio: Et hoc responsum hæcenus ca-
nant omnes: nec tantum temporis labefecit,
aut huius sapientia memoriam extinxit. De-
inde hoc non est trophæis splendidus: Multas
urbes ille condidit, & gentes immanitate
barbaras domuit: sed meminimus illorum ni-
hil: hoc autem verbum vsque in præsentem
diem canitur, & posteri nostri, & posteri illo-
rum omnes id ipsum audient. Nec hoc solum
est admirandum, quod audient, verum etiam
quod laudibus, & faustis acclamationibus
prosequuntur, dicentesque, laudabunt, & au-
dientes grato animo suscipient: nec vllus est,
qui hæc intelligens, silere possit, quin pariter
exclamet, & talia dicentem laudet, & innu-
mera ipsi vel inortuo bona precetur.

Quod si propter illud verbum apud homines
tanta poritus est gloria, quot apud elementem
Deum coronas assequetur? Quid autem opus

est Constantinum, & aliena exempla commemo-
rare, cum te de proprijs, & verè meritis tuis
opus sit exhortari? Recordare præteriti tem-
poris, quando solemnitate hæc superueniente
per totum orbem terrarum epistolas misisti:
iubens carcere derentis dimitti, & ipsis igno-
sci. Addebas quoque gloriosissimam vocem:
*Vtinam mihi liceret, & defunctos reuocare, &
ad priorem vitam reducere.*

Horum nunc reminiscere verborum: Tem-
pus tibi oblatum est, quo possis mortuos ad
vitam excitare. Et hi namque iam mortui sunt,
& priusquam feratur sententia, ad ipsas infe-
rorum fores calamitosa ciuitas confedit. Tu
igitur illam inde reuoca, sine pecunijs, sine im-
pendio, sine tempore, sine vll'o labore.

Tibi enim sufficit imperium, tibi verbum
vnum, quo totam hanc mortis caliginem dis-
sipare possis. Nunc ipsam iube ab humanitate
tua post hæc appellari. Nec enim tantam ha-
bebit gratiam illi, qui ab initio se condidit,
quantam sententia tua: nec immerito, ille e-
nim vrbe fundata recessit: tu verò iam au-
ctam, & grandem, & post tam prosperos re-
rum successus euertam excitabis.

Non fuisset ad eò mirandum, si ab hostibus
captam, & barbaris gentibus vastatam libera-
ses, quam est admirabile nunc perpetrasset, illud
enim sæpe multi fecere Reges, hoc autem tu
solus facies, & primus præter omnem expec-
tationem. Et illud quidem minime nouum,
nec præter expectationem, sed est quotidia-
num opus subditis prodesse: quod autem his
affectus iniurijs animum cohibeas, hoc om-
nem naturam excedit humanam.

Cogita quod nunc nonde ciuitate tantum
illa tibi consultandum est, verum & de gloria
tua, imò verò de toto orbe Christiano. Nunc
& Iudæi, & Græci, & Barbari (etenim & illi
hæc audierunt) nunc (inquam) intuentur, ex-
pectant, ut videant, qualem de hoc negotio
sententiam feras: nempe si humanam protu-
leris, & mitem, omnes decretum laudabunt, &
Deum efferent, & inter te dicent: Papæ quan-
ta Christianismi potentia? hominem Deo pro-
ximum, penes quem vita & necis imperium,
ita se ardentem iracundia refrænare, & docere
philosophiam, quam nec homo priuatus ex-
hiberet.

Verè Magnus Christianorum Deus, ex ho-
minibus Angelos facit, & hæc necessitate na-
turali superiores constituit. Noli enim su-
perfluum quendam admittere timorem, &
tolle.

*Affectus
validi ad
excitanda
misericor-
diam,*

*Beati
Constanti-
ni man-
suetudo.*

*Mansue-
tudo tro-
phæis
splendida.*

tolerare eos, qui dicunt reliquas ciuitates huius impunitate fore deteriores, & ad contemptum Imperij petulantiores. Si enim ad puniendum fuisses imbecillis viribus, & ipsi post hoc facinus te vi superassent, vel certe pari essent potentia, congruè suspicari hæc oportebat.

Si verò territi, præque timore iam mortui sunt, & ad tuos per me se pedes abijciunt, nec aliud quotidie expectant, quam exitialem sententiam, & supplicationes faciunt communes, & in caelum intuentur, & Deum intuant, & simul nobiscum legationem attingere: & sicut in extremis constituti, de propinquis quisque suis obtestatus est, quomodo non superfluus hic timor? Si iugulari fuissent iussi, tanta passi nunquam fuissent, quanta nunc patiuntur, tot diebus in perpetua trepidatione transactis, nam & superueniente vespere, auroram se visuros non expectant, & die orto ad vesperum peruenturos non sperant. Permulti quoque in feras inciderunt, dum vastas sectantur similitudines, nec viri tantum, verum & pueruli parui, & mulieres liberæ, & decora multas noctes, & dies in speluncis, & conuallibus egerunt: & iam nouus captiuitatis modus ciuitatem occupauit, ædificijs quippe muris stantibus, incensis ciuitatibus grauiora patiuntur: nullo incumbente barbaro, nec hoste quidem apparente, captis quibusque sunt miseres, & solum folium si moueatur, omnes ipsos per singulos terret dies: & hæc omnes sciunt: & si subuertam ipsam vidissent, non sic essent affecti, vt nunc, qui has ipsius audiere miseras. Ne igitur hoc cogites, quod peiores sint futuræ ciuitates reliquæ. Non enim vrbe diruta, sic in eos animaduertisses, vt nunc per incertam futurorum expectationem, omni supplicio vehementius excruciaisti. Noli igitur ipsis vltimus calamitates producere, sed iam respirare permittit. Subditos nempe castigare, & facinorum exigere penas, facile penitus, & promptum: his verò qui contumelias intulerunt, parcere, & his qui veniam patrauerunt indigna, veniam dare, vnius, & vix alterius est, & maxime cum Rex sit contumeliam passus, & ciuitatem quidem metu subdere facile: omnes autem amicos constituere, & persuadere, vt in regnum tuum se quam beneuolos habeant, & non tantum communes, verum, & priuatas pro tuo preces imperio faciant, difficile: licet infinitas quis expendat pecunias, & innumeros exercitus

moueat, & omnia moliat, non facile tot hominum voluntates ad seipsum adiungere poterit, quot nunc tibi facile erit, & leue. Nam, & beneficijs affecti, & qui audierint pariter cum ijs, qui beneficia acceperint erga te beneuolentissimi sunt futuri. Quot pecunijs emisses, quot emisses laboribus, breui temporis momento totum orbem subiugare, & omnibus futuris persuadere, vt quanta filijs suis optant, tanta & capiti tuo optarent? Si autem ab hominibus hæc, cogita quantam à Deo capies mercedem, non tantum eorum, quæ nunc sunt, verum & quæ post hæc ab alijs expedientur. Si vnquam enim contingat fieri tale quid, quale nunc factum est (quod Deus auertat) & qui læsi fuerint, in contumeliosos velint insurgere; benignitas, & sapientia tua, pro omni ipsis erit disciplina: & erubescant, si cum tale moderationis exemplum habeant, ipsi inferiores appareant. Itaque omnium posterorum eris præceptor, & palmam ipsis præcipies, licet ad ipsum philosophiæ apicem peruenerint. Non enim par est quempiam tantum aspiciari benignitatem, & ad alios alium respicientem ab illis elaborata imitari. Quocirca quicunque post te humanitatem, & mansuetudinem quantameunque exhibuerint, tu cum illis mercedem accipies. Qui enim radicem præbuit, hic vtique, & fructuum author est. Quare nunc quidem nemo tecum humanitatis mercedem partiri potest: tuum enim solius meritum est. Tu verò cum omnibus posteris, si qui tales vnquam fuerint, ex æquo meritum diuidere poteris, & tantam referre gloriam, quantam ex discipulis præceptores: & si nemo talis fuerit, nullum tibi commendationes, & laudes per tot sæculorum cursus prouenient. Considera namque quale sit posteros omnes audire, quod tam magna ciuitate iam vastitati destinata, pauefactis omnibus, & territis quidem ipsis, & præfectis, & iudicibus, nec hiscere pro miseris illis audentibus, vnus accedens senex Dei sacerdotiū gerens, ex ipso aspectu solo, & nudo occurfu ad reuerentiam Imperatorem mouit: & quod nemini suorum permisit, vni hoc seni concessit, Dei leges vt decet teueritus.

Etenim hoc quoque ipso non te parum, o Rex, ciuitas honorauit, quod me ad te legatum misit: sententiam enim de te optimam, & pulcherrimam protulerunt, quod omni principatu tibi subdito Dei sacerdotes anteponis, et si viles eos esse contingat. Non ab il-

Z z z z i i s v e

Venia dilata quid similitudine offerat.

Reos folium, si moueatur, terret.

Et an suauitudo commendatio.

Parcere magna gloria apud homines, & apud Deum magna merces.

Sacerdotes mouent Reges ad reuerentiam.

lis verò tantum nunc venio, verum, & ante illos à communi Angelorum domino missus sum, ut hæc mitissima, ac benignissima animæ proclamem, quod si hominibus ipsorum debita dimittatis, & pater cælestis lapsus vestros vobis dimittet.

*Iudicium
Dei exci-
tat man-
suetudi-
nem, vel
mansue-
tudinis
sua causa me-
moriam iu-
dicij.*

Recordare igitur illius diei, quo omnes de actis rationem sumus reddituri: cogita quod etiam si quid tibi humanitus excidit, omnes sine vllis laboribus ablueri prævaricationes per iudicium, & sententiam istam potes. Alij nempe legati aurum, & argentum, & alia humanissimi dona ferunt: ego vero cum sacris ad imperium tuum legibus veni, & pro donis omnibus has prætendo, & te dominum tuum imitari supplico, qui quotidie à nobis contumelias illatis, nunquam suæ benignitatis fontes claudit.

Et ne spes nostras atteras, promissionesque confundas, hoc ego te cum alijs hoc scire volo; quod si reconciliari velis, & pristinam civitati benevolentiam communicare, cum multa reuertar fiducia: si vero civitatem asperneris, non tantum ipsam non ascendam, nec ipsius solum videbo, verum & perpetuum mihi indicam exilium, & in aliam me partem terrarum conijciam: Neque enim hoc contingat, ut in illam unquam adferri patriam velim, in quam humanissimus tu, & omnium hominum mitissimus Imperator, pacari, reconciliariq; nolueris.

Placuit hæc ex florentiori Patrum stylo præciperi; nunc an in Ecclesiasticis concionibus hæc styli amœnitas consecranda sit, commodius sequenti libro disseremus.

DE MIRIFICA SALVIANI acrimonia, & vi dicendi.

CAPVT XXVI.

*Sed v' ista, quæ plus habent floris, omit-
tamus; lubet quadam ex Saluiano maximè
lecta hic subijcere, ex quibus hominis impe-
cium cum Demosthenico comparandum pos-
sit agnoscere.*

*De impuritate & luxuria
theatri.*

DE quotidianis tamen obscenitatibus Saluianum loquamur, quas tales ac tam innumeras legiones dæmonum excogitarunt, ut etiam honestæ ac probæ mentes, etsi nonnullas earum spernere ac calcare possint, omnes tamen penitus superare vix possint. Sicut enim exercitus pugnaturi, ea loca, per quæ venturas hostium turmas sciunt, aut locis infestare dicuntur: scilicet ut etiam si non in omnia ea quispiam incidat, nullus tamen penitus euadat: Ita etiam dæmones tam multas in vita ista humano generi illecebrarum insidias prætenderunt, ut etsi plurimas earum aliquis effugiat, tamen quacunque capiatur. Equidem quia longum est nunc dicere de omnibus, amphitheatris scilicet, aleis, lusorijs, pompis, athleticis, petaminarijs, pantomimis, cæterisque portentis; quæ piget dicere, quia piget malum tale vel nosse, de solis circorum ac theatrorum impuritatibus dico. Talia enim sunt, quæ illic fiunt, ut ea non solum dicere, sed etiam recordari aliquis sine pollutione non possit. Alia quippe crimina singulas sibi ferme in nobis vendicant portiones, vel cogitationes sordidæ animi, vel impudici aspectus oculos, ut auditor improbi aures, ita ut cum ex his vnum aliquid errauerit, reliqua possint carere peccatis. In theatris vero nihil eorum relatu vacat, quia & concupiscentiæ animus, & auditu aures, & aspectu oculi polluantur. Quæ quidem omnia tam flagitiosa sunt, ut etiam explicare ea quispiam atque eloqui saluo pudore non valeat. Quis enim integro veterum statu dicere queat illas rerum turpium imitationes, illas vocum ac verborum obscenitates, illas motuum turpitudines, illas gestuum fœditates? quæ quanti sint criminis, vel hinc intelligi potest, quod & relationem sui interdicit. Nonnulla quippe etiam maxima scelera incolumi honestate referentis & nominari, & argui possunt, ut homicidium, latrocinium, adulterium, sacrilegium, cæteraque in hunc modum. Solæ theatrorum impuritates sunt, quæ honeste non possunt vel accusari, ita noua in coarguenda harum turpitudinum probrofitate res euenit arguenti; ut cum absque dubio honestus sit, qui accusare ea velit, honestate tamen integra ea loqui & accusare non possit. Alia quoque omnia mala agentes pollutunt, non videntes vel audientes. Siquidem etsi blasphemum quempiam audias, sacrilegio non